

Posudek disertační práce

ČLOVĚK V RANÉM DÍLE KAROLA WOJTYLY

Petr Burda

Záměrem práce je charakterizovat filosofické myšlení Karola Wojtyly, zejména jeho antropologii, a to na základě Wojtylových publikací do roku 1978 (kdy byl zvolen papežem). Jde na prvním místě o práce čistě filosofické, ale také o Wojtylovu poezii a jeho dramata, pokud se v nich projevuje jeho antropologické myšlení.

Autor v úvodní kapitole na základě rozsáhlé znalosti literatury konstatuje, že dosud neexistuje práce, která by se zabývala celým raným filosofickým a literárním dílem K. Wojtyly. Tomuto tématu se nikdo obšírněji nevěnoval ani v českém prostředí. Autor chce tuto mezeru zaplnit.

V druhé kapitole autor ukazuje, které biografické, spirituální a ideové momenty formovaly Wojtylovu literární činnost a jeho filosofické myšlení. Důležité bylo zejména jeho studium tomismu, existencialismu a fenomenologie.

V třetí kapitole jde o antropologické momenty v dramatické tvorbě a v poezii K. Wojtyly (1944-1965). Hlavním tématem je zde člověk, který hledá smysl vlastního života a vlastní identitu a který dorůstá do své plnosti v lásce k druhým lidem.

Čtvrtá kapitola je věnována analýze dvou Wojtylových disertačních prací. První je „Nauka o víře u sv. Jana od Kříže“ (1948). Autor zdůrazňuje, že Wojtyla zde chápe víru jako náboženskou zkušenost, která zasahuje celého člověka, a jako zásadní prostředek ke sjednocení s Bohem. Důležité je rovněž, že Wojtyla vychází ze zkušenosti člověka a spojuje fenomenologický popis náboženské zkušenosti s prvky ontologické analýzy.

Druhou disertací je „Zkoumání možností vytvořit křesťanskou etiku na základech systému Maxe Schelera“ (1954). Je to první Wojtylův pokus spojit realistickou objektivitu s moderním důrazem na subjektivitu. Snaží se soustavně o syntézu ontologie s fenomenologií, přičemž fenomenologii pokládá za důležitý nástroj pro zkoumání různých dimenzí lidské osoby.

Předmětem páté kapitoly je Wojtylovo dílo „Láska a odpovědnost“ (1960). Je to katolická sexuální etika, ale patří do pojednání o Wojtylově antropologii, protože její autor dává etice antropologický základ. Vychází z metafyzické struktury osoby a ukazuje, že aktualizací bytí osoby je láska. Hlavním tématem knihy je proto autenticky lidská láska a člověk jako osoba v sexuálním vztahu.

Šestá kapitola je věnována nejrozsáhlejší Wojtylově práci, studii „Osoba a čin“ (1969). Záměrem této studie je smířit filosofii bytí s filosofii vědomí v jednotnou

koncepti člověka. Wojtyła zde postupuje metodou fenomenologické analýzy. Vychází z „činu“ člověka, tj. z actus humanus či přesněji actus voluntarius, v němž se projevují základní rysy lidského bytí jako dynamické osoby. Na tomto základě nově zkoumá lidské poznání, transcendenci osoby v činu, integraci osoby (její vnitřní jednotu) a tzv. participaci (konání spolu s druhými).

V sedmé kapitole autor nejprve shrnuje bezprostřední ohlas Wojtyłovy studie „Osoba a čin“ u polských filosofů v 70. letech minulého století. Všichni oceňují originalitu Woltylova myšlení, kterou vidí ve snaze spojit existenciální rozměr lidské zkušenosti s realismem a v úsilí vytvořit celostné pojetí člověka jako osoby. Poukazují však na potřebu důkladněji rozpracovat pojem tzv. participace, který je předmětem poslední kapitoly „Osoby a činu“, a také praktický přesah Woltylovy koncepce člověka.

Pojem participace je analyzován ve Wojtyłově studii „Osoba: Subjekt a společenství“ (1976). Autor v ní rozvíjí pojem suppositum a povahu lidského společenství na rovině sociální a interpersonální a ukazuje možnosti seberealizace osoby v interpersonálním vztahu.

Jinou oblastí, v níž K. Woltyła rozvinul své dílo „Osoba a čin“, je etika. Spolu s T. Styczenem napsal studii „Člověk na poli odpovědnosti“ (1972, vydáno až 1991). Jde o systematickou etiku na základě personalistických principů. Mravní zkušenost se tu chápe především jako zkušenost povinnosti a autor usiluje o syntézu praktické a normativní etiky.

Zatímco v kapitole čtvrté až sedmé autor analyzuje jednotlivá díla K. Wojtyly, v 8. kapitole se snaží postihnout ve Wojtyłově filosofii aspekty, které jsou v ní originální. Uvádí dva: dialogičnost nauky a sakralitu osoby. Dialogičností rozumí spojování fenomenologické analýzy zkušenosti s její analýzou ontologickou. Toto spojení chápe jako filosofický dialog. Sakralitou osoby myslí transcendentní rozměr osoby, kterým je lidská subjektivita bytostně zaměřena k Bohu. Autor mluví o teologickém rozměru Wojtyłovy filosofie. Zvláštní pozornost věnuje analýze zkušenosti víry.

Devátá kapitola analyzuje tři Wojtyłovy práce, které se týkají různých aspektů kultury. Je to znovu „Osoba a čin“ (1969), pak „Problém formování kultury prostřednictvím praxe člověka“ (1977) a „Participace nebo odcizení?“ (1975, publikováno 1977). Nejprve jde o kulturu těla. Nemyslí se jí rozvinutí somatické stránky člověka, ale základně integrace somatického dynamismu do duchovního dynamismu osoby (do celku osoby). – Druhým problémem je místo praxe v životě osoby. K. Wojtyła obhájí primát bytí před praxí a aplikuje tento princip na lidskou práci, která je v jeho pojetí actus personae a sama opět osobu rozvíjí. Skrze praxi (práci) člověk konstituuje kulturu. – Třetím aspektem kultury je tzv. participace ve smyslu společného konání, spolupráce lidských osob, již také vzniká kultura.

V desáté kapitole autor disertační práce srovnává Wojtylovo pojetí člověka v koncepcemi člověka u vybraných filosofů. Jsou to Marx, Bloch, Fromm, Freud a Satre.

Autor disertační práce vychází z bohaté, přiměřené literatury. Bylo by však vhodné spojit seznam článků se seznamem „monografií“ a uvést díla K. Wojtyly samostatně.

Po stránce obsahové práce velmi dobře ukazuje originální přínos K. Wojtyly k vypracování moderní filosofické (a teologické) antropologie a také širokou škálu problémů, které K. Wojtyla tvůrčím způsobem řešil. Autor výstižně charakterizuje podstatné rysy této filosofie a její místo v současném filosofickém a teologickém myšlení.

Tento posudek vychází z toho, že záměrem autora bylo pouze analyzovat obsah nejdůležitějších Wojtylových děl z let 1948-1978, nikoli jejich kritické hodnocení. Hodnoticí aspekt není přítomen ani v bibliografickém přehledu děl věnovaných K. Wojtylovi v letech 1979-2007 (str. 12-19). Bylo by však žádoucí, aby autor uvedl, zda eventuálně neexistují otázky, které by bylo vhodné ve zpracovávané tematice ještě rozpracovat. Zdá se, že takovým problémem by mohlo být například pojetí fenomenologické metody (vzhledem k různým pojmům fenomenologie), přechod od fenomenologického popisu k ontologické analýze, vztah mezi antropologií a metafyzickou, vztah mystické zkušenosti k ne-mystické zkušenosti víry, posun ve významu u tradičních termínů ve Wojtylově ontologii a psychologii apod. Bylo by také zajímavé, do jaké míry K. Wojtyla reflektoval dílo jiných „personalistických“ filosofů, jako jsou M. Buber, raný E. Lévinas, J. Maritain, E. Mounier aj.

Disertační práci Petra Burdy doporučuji přijmout k obhajobě.

Praha dne 5. září 2008

PhDr. Karel Šprunk

